

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

אמיר אלשטיין
יו"ר הוועד המנהל

הנשיא העשירי ראובן ריבלין
יו"ר של כבוד

יוחנן פלסטר
נשיא

חברי הוועד המנהל

עו"ד לילית אהרנסון
אלי גרונר
פרופ' ורד וניצקי-סרוסי
ד"ר חן ליכטנשטיין
מזל מועלם
שגרוי לשעבר סלי מרידור
פרופ' פאדיה נאסר אבו-אלהיג'א
עו"ד אבי פיישר
ד"ר מיכל צור
יוסי קוצ'יק

המועצה הבינלאומית

פרופ' רונלד דניאלס, יו"ר
השופטת רוזלי סילברמן אבליה, קנדה
אן אפלכאום, ארה"ב
השופטת דורית ביניש, ישראל
השופט סטיבן ברייך, ארה"ב
פרופ' משה הלברטל, ישראל
פרופ' כריסטוף מרקשטיס, גרמניה
ד"ר שרון טריאן, ארה"ב
השופט אברהם סופר, ארה"ב
ברט סטפנס, ארה"ב
פרופ' גרהרד קספר, ארה"ב

סגני נשיא

פרופ' סוזי נבות, מחקר
פרופ' קרית פלוג, מחקר
ד"ר ישי ג'סי, פרס, אסטרטגיה

עמיתים בכירים

פרופ' תמר הרמן
פרופ' נתן זוסמן (אורח)
פרופ' עמיתו כהן
מר תומר לוטן (אורח)
פרופ' יותם מרגלית
פרופ' דניאל סטטמן
פרופ' בני פורת
פרופ' מרדכי קרמניצר
פרופ' גרעון רהט
ד"ר תהילה שורץ אלטשולר
פרופ' יובל שני

מייסדים

ד"ר אריק כרמון
ברנרד מרכוס (1929-2024)
מוכרי המדינה ג'ורג' שולץ (1920-2021)

30 פסקי הדין החשובים של בית המשפט העליון בתחום המשפט הציבורי

בשנת 2024¹

ד"ר מורן קנדלשטיין-היינה

א. ביקורת שיפוטית על חקיקה (חוקים רגילים וחוקי יסוד)

1. בג"ץ 5658/23 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת (ארי"ש 1.1.2024) (בג"ץ הסבירות)

הרכב השופטים: הנשיאה חיות, ממלא מקום הנשיא פוגלמן והשופטים עמית, סולברג, ברק-ארז, ברון (בדימי), מינץ, אלרון, וילנר, גרוסקופף, שטיין, כנפי-שטייניץ, כבוב, כשר ורון

בג"ץ קבע, בדעת רוב (הנשיאה חיות, ממלא מקום הנשיא פוגלמן והשופטים עמית, ברק-ארז, ברון, גרוסקופף, כבוב ורון), כי התיקון השולל באופן גורף את הביקורת השיפוטית על סבירות החלטות הממשלה ושריה הוא בלתי חוקתי. זאת, מאחר שהוא פוגע באופן חמור במאפיינים הגרעיניים של מדינה דמוקרטית, בראשם עקרון שלטון החוק ועקרון הפרדת הרשויות. עוד נקבע כי התיקון פוגע בעקרונות של טוהר מידות ומנהל תקין. במישור העקרוני, 12 מתוך 15 שופטי ההרכב קבעו שסמכותה של הכנסת כרשות מכוננת מוגבלת והכירו בסמכותו של בית המשפט העליון לפסול חוקי יסוד ותיקונים לחוקי יסוד במקרים חריגים וקיצוניים שבהם הכנסת חרגה מסמכותה המכוננת.

לחוות דעת המכון || לטבלת ניתוח פסק הדין || לקובץ מאמרים בנושא פסק דין הסבירות

2. בג"ץ 2412/23 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת (ארי"ש 3.1.2024) (בג"ץ הנבצרות)

הרכב השופטים: הנשיאה חיות, ממלא מקום הנשיא פוגלמן והשופטים עמית, סולברג, ברק-ארז, ברון (בדימי), מינץ, אלרון, וילנר, גרוסקופף, שטיין

עתירה כנגד התיקון לחוק-יסוד: הממשלה, הקובע כי העילה להכרזה על נבצרות זמנית של ראש הממשלה תהא בשל אי-מסוגלות פיזית או נפשית בלבד וכי הגורם המוסמך להכריז על כך הוא ראש הממשלה בעצמו, באישור 2/3 מחברי ועדת הכנסת, או הממשלה, ברוב של 3/4 מחבריה. כן נקבע כי התיקון ייכנס לתוקף באופן מידתי. בג"ץ פסק, בדעת רוב (הנשיאה חיות, ממלא מקום הנשיא פוגלמן והשופטים עמית, ברק-ארז, ברון וגרוסקופף), כי התיקון מהווה "שימוש לרעה בסמכות המכוננת" של הכנסת. זאת, מאחר שמדובר בתיקון פרסונלי העומד בניגוד לדרישת הכלליות לחקיקה. בג"ץ פסק כי השתלשלות הליך החקיקה מוכיחה כי תכליתו של התיקון להיטיב עם ראש הממשלה בנימין נתניהו ולשרת את האינטרסים האישיים שלו –

¹ הסינון נעשה לאחר איתור במאגר "נבו" של מכלול פסקי הדין בתחומי המשפט החוקתי והמנהלי שניתנו בבית המשפט העליון מיום 1.1.24 עד 31.12.24 שאורכם 4 עמודים ומעלה.

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

למנוע הכרזה על נבצרותו ולשחררו מן המגבלות שהוטלו עליו במסגרת הסדר ניגוד העניינים כדי לאפשר לו לעסוק בענייני הרפורמה המשפטית. הסעד שניתן היה דחיית תחולת החוק לכנסת הבאה, באופן שמרפא במידה רבה את הפגם הפרסונלי.

[לחנות דעת המכון || לדיון בבג"ץ](#)

ב. הגנה על שלטון החוק

3. [בג"ץ 6198/23 התנועה למען איכות השלטון בישראל ו-391 אח' נ' שר הביטחון](#) (אר"ש 25.6.2024) (בג"ץ גיוס בחורי הישיבות)

הרכב השופטים: ממלא מקום הנשיא פוגלמן והשופטים עמית, סולברג, ברק-ארז, מינץ, גרוסקופף שטיין וכנפי-שטייניץ

בג"ץ פסק, פה אחד, כי אין בעת הזו מקור חוקי המאפשר לפטור בחורי ישיבות משירות צבאי. כמו כן, נקבע כי בהעדר מסגרת חוקית לפטור מגיוס, לא ניתן להמשיך להעביר כספי תמיכות לישיבות ולכוללים עבור התלמידים שלא קיבלו פטור או ששירותם הצבאי לא נדחה. בנוסף, בג"ץ ביטל את החלטת הממשלה בה נקבע כי הייצוג הנפרד שניתן לממשלה בתיק הגיוס משמעותו ייצוג נפרד גם לכל משרדי הממשלה וגופי המדינה הרלוונטיים. בג"ץ הבהיר כי הסמכות לקבוע את גבולותיו של הייצוג הנפרד נתונה באופן בלעדי ליועצת המשפטית לממשלה. עוד הדגיש בג"ץ כי היועצת המשפטית לממשלה היא הפרשנית המוסמכת של הדין כלפי הממשלה וכל עוד בית המשפט לא פסק אחרת – עמדתה היא מחייבת. בהקשר זה חידד בג"ץ כי היתר לייצוג נפרד אין משמעותו ייעוץ נפרד.

[לתגובת המכון לפסק הדין || למאמר דעה של עו"ד ענת טהון אשכנזי על פסק הדין || למאמר דעה של ד"ר גיא לוריא על פסק הדין](#)

4. [בג"ץ 1711/24 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' שר המשפטים](#) (אר"ש 8.9.2024) (כינוס הוועדה לבחירת שופטים לצורך מינוי נשיא ושופטים לבית המשפט העליון)

הרכב השופטים: וילנר, גרוסקופף ושטיין

התקבלה באופן חלקי עתירה המבקשת להורות לשר המשפטים לכנס את הוועדה לבחירת שופטים לצורך בחירת נשיא ושופטים לבית המשפט העליון.

מינוי נשיא לבית המשפט העליון: בג"ץ הורה, פה אחד, לכנס את הוועדה לצורך בחירת נשיא לבית המשפט העליון, תוך שהובהר כי הרוב הנדרש לצורך מינוי נשיא הוא רוב רגיל ולא רוב מיוחד. הגם שהיו הבדלים בהנמקותיהם של שלושת שופטי ההרכב, כולם סברו כי השאיפה לבצע מינויים בהסכמה רחבה היא מבורכת ולגיטימית, אך אין להעניק לה משקל בלעדי ומוחלט. מדיניותו של השר, הנמנע מזה 11 חודשים מכינוס הוועדה, משנה הלכה למעשה את המנגנון הקבוע בחוק ומשכך חורגת מהדין ואינה יכולה לעמוד.

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

מינוי שופטים לבית המשפט העליון: בג"ץ פסק כי מדיניות השר כי אין לכנס את הוועדה בהיעדר הסכמה רחבה אינה מתעלמת ממטרת החוק, זאת הואיל והחוק דורש רוב מיוחד (לפחות שבעה מתוך תשעה) לצורך בחירת שופטי בית המשפט העליון.

[לניתוח פסק הדין](#) || [לניתוח משמעות החלטתו של השר ליון על פרסום שמות המועמדים לתפקיד נשיא בית המשפט העליון](#)

5. [בג"ץ 1711/24 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' שר המשפטים](#) (אר"ש 12.12.2024) (דיון בבקשה לפי פקודת ביזיון בית משפט שהוגשה נגד שר המשפטים בשל אי בחירתו של נשיא לבית המשפט העליון להצבעה חרף הצו שהוציא בג"ץ בנושא)

הרכב השופטים: וילנר, גרוסקופף ושטיין

בג"ץ דחה בקשה לפי פקודת ביזיון בית המשפט שהוגשה נגד שר המשפטים, נוכח העיכוב במינוי נשיא קבוע לבית המשפט העליון, כמתחייב מהצו שהוציא בג"ץ בעניין. עם זאת, בג"ץ הורה לשר המשפטים להעלות את בחירת הנשיא לבית המשפט העליון להצבעה עד יום 16.1.2025.

בעקבות בקשתו של שר המשפטים להביא בפני הוועדה לבחירת שופטים מידע רלוונטי שלא הובא לידיעתה עד כה בנוגע למלא מקום נשיא בית המשפט העליון, השופט עמית (בעקבות טענות לניגוד עניינים שפורסמו בסמוך למועד האחרון לכינוס הוועדה), העניק בג"ץ אורכה קצרה וקבע כי יש לכנס את הוועדה לבחירת שופטים עד ליום 26.1.25. זאת, למען "מראית פני הדברים", ראו [בג"ץ 1711/24 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' שר המשפטים](#) (החלטה מיום 16.1.25) (אר"ש 12.12.2024)

[לפודקאסט בנושא](#)

ג. [פיקוח פרלמנטרי \(יחסי כנסת-ממשלה\)](#)

6. [בג"ץ 4394/23 שחר נ' כנסת ישראל](#) (אר"ש 17.3.2024) (ביקורת על הליך החקיקה)

הרכב השופטים: ממלא מקום הנשיא פוגלמן והשופטים עמית ומינץ

בג"ץ דחה, פה אחד, עתירה נגד תיקון לחוק [חוק שירות הקבע (גימלאות)] שנעשה במסגרת חוק ההסדרים (הוספת גמלאי דירוג המחקר הביטחוני לרשימת הדירוגים שחל עליהם מנגנון קיזוז תוך קביעה כי זה ייעשה באופן רטרואקטיבי). בג"ץ דחה את בקשת היועצת המשפטית לממשלה לקבוע הנחיות מחייבות לגבי נושאים שאין לכלול בחוק בהסדרים. עם זאת, השופט פוגלמן העיר כי הקשיים העולים מהשימוש במנגנון של חוק ההסדרים מצדיקים לשקול לקבוע כללים אשר יתנו להם מענה הולם, על ידי היועמ"ש לממשלה.. עוד העיר השופט פוגלמן כי המצב הקיים "עשוי להקרין על מידת הריסון שבית משפט זה נוקט במסגרת ביקורת שיפוטית על הליך חקיקתו של חוק שנחקק במסגרת חוק ההסדרים". בהערת אגב עורר השופט פוגלמן את השאלה האם במקרה מובהק שבו נעשה

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

שימוש בחוק ההסדרים לקידום חקיקה בנושא שאין לו כל קשר לתקציב המדינה וכאשר מדובר בסוגיה מורכבת המצויה במחלוקת ציבורית נוקבת, אין מקום לאמץ אמת מידה מקלה יותר לביקורת שיפוטית השופט עמית העיר כי כאשר החקיקה נועדה להסדיר הליך תלוי ועומד או לשנות את הדין בעקבות פסיקת בית המשפט, ככלל, לא ראוי לכלול חקיקה כזו בחוק ההסדרים בשל המורכבות והרגישות שיש בכך.

ד. מינויים וטוהר מידות

7. [בג"ץ 8910/22 פטרושקה נ' ח"כ בנימין נתניהו](#) (אר"ש 21.2.2024) (מינוי בן-גביר לשר לביטחון לאומי)

הרכב השופטים: עמית, סולברג וכשר

בג"ץ דחה, פה אחד, עתירה נגד מינויו של איתמר בן-גביר לתפקיד שר לביטחון לאומי. נפסק כי הגם שמינויו של בן גביר לשר לביטחון לאומי אינו חף מקשיים ואולי אף עשוי לפגוע במידת מה באמון הציבור, לא נמצא כי המינוי הינו חסר סבירות באופן קיצוני. בג"ץ קבע כי האיזון בין כלל השיקולים בנסיבות העניין אינו פשוט – עברו הפלילי של השר בן גביר והתבטאויותיו לאורך השנים מעוררים קושי מסוים במינוי, אך בהינתן מכלול השיקולים, ובהינתן שיקול הדעת הרחב הנתון לראש הממשלה בהחלטות מסוג זה, לא נמצא עילה להתערבות בו.

8. [בג"ץ 5227/21 התנועה הרפורמית - יהדות מתקדמת בישראל נ' שר המשפטים](#) (אר"ש 26.2.2024) (העמדה לדין משמעתי של רב העיר ירושלים)

הרכב השופטים: עמית, וילנר וכשר

בג"ץ דחה עתירה שבה הוא נתבקש להורות לשר לשירותי דת וליועץ המשפטי לממשלה להעמיד לדין משמעתי את הרב עמאר, רב העיר ירושלים, וזאת בשל התבטאויות כנגד קבוצות ומיעוטים שונים בישראל. בג"ץ פסק כי התבטאויות שיש בהן לכאורה כדי לבזות או להשפיל אוכלוסיות אינן חוסות תחת חופש הביטוי הנתון לרב משרת ציבור. עם זאת, העתירה נדחתה בשל הקירבה למועד פרישתו של הרב עמאר מתפקידו.

9. [בג"ץ 5474/23 חברת דואר ישראל בע"מ נ' שר התקשורת](#) (אר"ש 7.3.2024) (הדחת יו"ר הדואר)

הרכב השופטים: עמית, מינץ וכבוב

בג"ץ קיבל, פה אחד, עתירה נגד החלטת שר התקשורת והשר לשיתוף פעולה אזורי להעביר מתפקידו את יו"ר הדירקטוריון של חברת דואר ישראל. בג"ץ פסק כי בהליך העברתו מכהונה של יו"ר הדירקטוריון נפלו מספר פגמים מצטברים המחייבים את קבלת העתירה. בין היתר, נקבע כי ההחלטה התקבלה על יסוד תשתית עובדתית רעועה ותוך הפרה משמעותית של חובות ההיוועצות והשימוע (שהתקיימו

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

רק למראית עין). מצבור הפגמים, קבע בג"ץ, מעלה תמונה חריגה כך שלא ניתן לראות בהליך ככזה שעומד בדרישות הדין.

10. בג"ץ 4767/22 אדם טבע ודין אגודה ישראלית להגנת הסביבה נ' ממשלת ישראל (24.3.2024) (שאלת כשירותם של חברי וועדה לאיתור מועמדים למשרת מנהל מינהל התכנון)

הרכב השופטים: ממלא מקום הנשיא פוגלמן והשופטים עמית ומינץ

בג"ץ פסק כי ההחלטה על מינוי שניים מחברי הוועדה לאיתור מועמדים למשרת מנהל מינהל התכנון במשרד הפנים לא ענתה על דרישת המומחיות בתחום התכנון שנקבעה בהחלטת הממשלה שעניינה במומחיות ספציפית בתחום התכנון ומשך מדובר בחריגה מהחלטה זו. בג"ץ הורה למנות ועדה חדשה שחבריה יעמדו בדרישות.

11. בג"ץ 2433/24 ברזון-מקאי נ' ראש הממשלה (אר"ש 1.4.2024) (כשירות נתניהו לכהן כרה"מ)

הרכב השופטים: סולברג, גרוסקופף וכבוב

עתירה שבמרכזה הדרישה להוצאתו של ראש הממשלה נתניהו לנבצרות, זאת בטענה להשפעתו של מצב המלחמה על קצב ניהול המשפט הפלילי של נתניהו כמו גם להפרת הסדר ניגוד העניינים נוכח מעורבותו של ראש הממשלה נתניהו בהליכי שינוי שיטת המשטר. בג"ץ דחה את העתירה, פה אחד, בשל היעדר תשתית עובדתית מינימלית [לעתירה קודמת שנמחקה נוכח שינוי נסיבות (אירועי 7.10)], ראו: בג"ץ 3618/23 חלוץ ו-38 אח' נ' היועצת המשפטית לממשלה (אר"ש 11.1.2024). בג"ץ הדגיש שם לעניין הסדר ניגוד העניינים, כי חוות דעתה של היועצת המשפטית לממשלה היא מחייבת, וציון כי רשם בפניו את הצהרתו של ראש הממשלה כי הוא ממלא אחר הסדר ניגוד העניינים. לעתירות דומות נוספות שנדחו ראו: בג"ץ 2854/24 כרמי נ' היועצת המשפטית לממשלה (אר"ש 5.5.2024); בג"ץ 69709-08-24 קלדרון נ' היועצת המשפטית לממשלה (אר"ש 8.9.2024), שם העירה השופטת רונן כי "ככל שאכן ישתנו הנסיבות ביחס לניהול ההליך הפלילי (כגון אם יידחה מועד תחילת פרשת ההגנה), יוכלו העותרים – ככל שיהיה בכך צורך – לשוב ולפנות ליועצת המשפטית לממשלה בבקשה מתאימה"; בג"ץ 43471-11-24 אורן נ' ראש הממשלה (אר"ש 4.12.2024), שם בג"ץ הדגיש כי הכרזה על נבצרות זמנית של ראש הממשלה היא חריגה ביותר ותיעשה אך במקרים נדירים ויוצאי דופן. על אף הקושי הקיים במצב שבו ראש ממשלת ישראל יהיה במשך תקופה מסוימת על דוכן העדים ואולי אף יהיה מעורב בנושאי המשפט בשעות בהן לא יהיה פיזית בבית המשפט, נפסק כי אין בכך בכדי להביא למסקנה לפיה נבצר ממנו לבצע את תפקידיו כראש ממשלה).

12. בג"ץ 34680-08-24 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' שר התקשורת (אר"ש 14.10.24) (עתירה נגד מינויה של ד"ר אודליה מינס לממלאת מקום יושב ראש מועצת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו)

הרכב השופטים: סולברג, כנפי-שטייניץ וכבוב

בג"ץ דחה עתירה נגד מינויה של ד"ר אודליה מינס לתפקיד ממלאת מקום יו"ר מועצת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו. בג"ץ קבע כי על פי פרשנותו של סעיף 12(א) לחוק הרשות השנייה, שר התקשורת רשאי, באישור הממשלה, למנות ממלא מקום ליו"ר המועצה מבין חברי המועצה. זאת, אף אם אינו עומד בתנאי הכשירות ליו"ר מועצה לפי חוק החברות הממשלתיות, תנאים החלים ביחס לכהונת קבע של יו"ר מועצת הרשות השנייה.

13. בג"ץ 11205-11-24 משמר הדמוקרטיה הישראלית (ע"ר) נ' ראש הממשלה (אר"ש 7.11.2024) (דחיית העתירה נגד פיטורי שר הביטחון גלנט)

הרכב השופטים: אלרון, וילנר ורונו

בג"ץ דחה, פה אחד, עתירה נגד החלטת ראש הממשלה על פיטורי שר הביטחון, יואב גלנט. בג"ץ עמד על שיקול הדעת הרחב שיש לראש הממשלה בהפעלת סמכות הפיטורין והדגיש כי הוא רשאי לשקול גם שיקולים פוליטיים שעניינם שמירה על יציבות הקואליציה. בג"ץ פסק כי הגם שעיתוי ההחלטה – פיטורי שר במהלך מלחמה ממושכת – מעורר תהיות, בהתחשב באמת המידה המצמצמת להתערבות בהחלטה על פיטורי שר, לא ניתן לומר כי מדובר במקרה חריג העולה כדי חוסר סבירות קיצוני באופן המצדיק את התערבותו של בג"ץ.

לתגובת המכון על ההחלטה לפטר את שר הביטחון || לסקירה בנושא פיטורי שרים

14. בג"ץ 61641-08-24 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' ממשלת ישראל (אר"ש 1.12.2024)

הרכב השופטים: גרוסקופף, שטיין ורונו

בג"ץ דחה, פה אחד, עתירה נגד מינויו של רנ"צ דניאל לוי לתפקיד מפכ"ל משטרת ישראל, בשל העדר עילה להתערבות שיפוטית. בג"ץ קבע כי ההחלטה על המינוי התקבלה תוך שקילת מכלול השיקולים הרלוונטיים ועל בסיס תשתית עובדתית מלאה. ביחס לטענה בדבר קיומה של זיקה פוליטית בין השר לביטחון לאומי לבין המפכ"ל, הדגיש בג"ץ כי הוועדה המייעצת למינויים לתפקידים בכירים קבעה כי לא נמצא פגם במינוי מן ההיבט של טוהר המידות, תוך שהובהר כי הקשר בין השניים אינו עומד ברף הדרוש כדי להוות זיקה פוליטית פסולה.

ה. זכויות יסוד

15. בג"ץ 7583/22 המרכז לקידום מעמד האישה ע"ש רות ועמנואל רקמן באוניברסיטת בר-אילן נ' הרבנים הראשיים לישראל (אר"ש 14.1.2024) (מינוי נשים כחברות באסיפה הבוחרת את חברי מועצת הרבנות הראשית)

הרכב השופטים: עמית, ברק-ארז ומינץ

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

בג"ץ קבע ברוב דעות (השופטים ברק-ארז ועמית), כי נשים בעלות השכלה תורנית והלכתית מתאימה יכולות להתמנות בין ה"רבנים" החברים באסיפה הבוחרת את חלק מחברי מועצת הרבנות הראשית לישראל ואת הרבנים הראשיים. סעיף 7(8) לחוק הרבנות הראשית קובע כי בין 150 חבריה של האסיפה הבוחרת ייכללו גם 10 רבנים שימנו הרבנים הראשיים לישראל, בהתייעצות עם השר ובאישור הממשלה". פרשנותה של דעת הרוב למונח "רבנים" נשענה על לשון החוק, תכליתו וההיסטוריה החקיקתית שלו. בין היתר, הדגישה דעת הרוב כי התכלית של קידום שוויון היא תכלית "המרחפת" מעל כל דבר חקיקה וכי יש לתת עדיפות לפרשנות שאינה יוצרת הפליה בין המינים. עוד נפסק כי מינוי נשים שעולמן המקצועי והרוחני נטוע בלימוד תורה לאסיפה הבוחרת תתרום למגוון הדעות וההשקפות שיש להן רלוונטיות לבחירתם של הרבנים הראשונים, דווקא מתוך עולמן התורני.

למחקר על מעמדן של נשים בבתי דין רבניים

16. בג"ץ 8420/21 אלנקווה נ' צבא הגנה לישראל (אר"ש 11.2.2024) (חוקתיות האיסור על החזקת וצריכת חמץ בבסיסי צה"ל)

הרכב השופטים: עמית, כבוב ומינץ

בג"ץ דחה, פה אחד, עתירה נגד האיסור הגורף בפקודות צה"ל להכניס, להחזיק ולצרוך חמץ בבסיסי צה"ל במהלך חג הפסח. באשר לשאלת התחולה בזמן של האיסור - צה"ל ערך בחינה שבסיימה הוחלט לקבוע נוהל חדש כי מעתה ואילך, ככלל, הפעולות להכשרת הבסיסים יחלו לכל המוקדם יומיים לפני ערב החג. משכך, הדיון התמקד בשאלת חוקתיותו של האיסור בהיבט של תחולתו הגורפת בכל שטחי הבסיס. בהקשר זה בג"ץ פסק כי הגם שאיסור זה פוגע בזכותם לאוטונומיה של החיילים המבקשים לצרוך חמץ ואולי אף בזכותם לחופש מדת, הרי שמדובר בפגיעה מידתית ומצומצמת. עוד הבהיר בג"ץ כי פסקת ההגבלה הביטחונית מאפשרת פגיעה בזכויות יסוד באמצעות חקיקת משנה ללא צורך בהסמכה מפורשת בחקיקה ראשית. הודגש כי פרשנות זו הולמת את אופיו של הצבא כגוף נוקשה והיררכי ואף מתבקשת נוכח הקושי המעשי לקבוע בחוק הסמכה מפורשת לפגיעה בכל היבט והיבט של זכויות החייל.

17. בג"ץ 7978/16 סיראי ו-34 אח' נ' שר הפנים (אר"ש 21.3.2024) (רישום הורות חד מינית)

הרכב השופטים: ממלא מקום הנשיא פוגלמן והשופטים רוני ושטיין

בג"ץ פסק, פה אחד, כי על רשות האוכלוסין להנפיק לזוגות נשים לסביות תעודות לידה מתוקנות שישקפו את מעמדן כאימהות משותפות של ילדיהן (במקרים שבהם אחת מבנות הזוג היא האם היולדת ומעמדה של בת הזוג הוסדר בהליך משפטי – צו אימוץ או צו הורות פסיקתי בעל תחולה רטרואקטיבית).

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

18. [בע"מ 420/24 פלונית נ' פרקליטות המדינה - המחלקה האזרחית](#) (אר"ש 29.9.2024) (זכותו של ילד מאומץ לעיין ברישומים הנוגעים אליו בפנקס האימוצים)

הרכב השופטים: וילנר, שטיין וכבוב

פסק הדין עוסק בשאלת פרשנותו של סעיף 30(ב) לחוק האימוץ והאיזון בין רצון המאומץ לעיין בפנקס האימוצים ולגלות את זהות הוריו הביולוגיים לבין רצונם של ההורים הביולוגיים שלא לחשוף את זהותם. בשים לב למרכזיותו של עקרון טובת המאומץ בחוק האימוץ, נפסק כי ברירת המחדל היא כי ישנה עדיפות לרצון המאומץ לעיין בפנקס ולגלות פרטים מזהים על ההורה הביולוגי, על פני רצונו של ההורה הביולוגי שלא לחשוף את זהותו. עוד קבע כי התנגדות של הורה ביולוגי עשויה להצדיק לדחות את בקשתו של מאומץ לעיין בפנקס האימוצים רק בנסיבות מיוחדות שבהן היענות לבקשתו של המאומץ לעיין בפנקס צפויה לגרום להורה נזק ממשי, אשר חורג מעבר לתחושות הקשות הכרוכות ברגיל במצב דברים זה, וכי נזק זה עולה באופן משמעותי על הנזק שצפוי להיגרם למאומץ כתוצאה מדחיית בקשתו.

19. [רע"א 4126/24 מדינת ישראל – קצין התגמולים, אגף השיקום, משרד הביטחון נ' פלונית](#) (אר"ש 30.9.2024) (זכאותו של ילד שנולד מזרעו של חלל צה"ל לתגמולים והטבות לפי חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום))

הרכב השופטים: מינץ, אלרון ושטיין

בית המשפט העליון פסק, פה אחד, כי ילד אשר נולד בעקבות הפרייה מלאכותית מזרעו של חלל צה"ל, שניטל ממנו לפי בקשת הוריו לאחר נפילתו, הוא "ילדו של הנספה" ומשכך זכאי לתגמולים והטבות לפי חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום). זאת, חרף העובדה כי אין קשר זוגי בין הנספה לבין אם הילד ולמרות שהנספה לא התכוון להביא ילד לעולם בדרך זו. בג"ץ הדגיש כי החוק אינו מעמיד דרישה לאבהות פונקציונלית כתנאי להכרה בזכאותו של ילדו הביולוגי של הנספה לתגמולים והטבות. הזיקה הגנטית בין זרעו של הנספה לבין הילד שנולד בעקבות הפרייה מלאכותית היא המחייבת הכרה כאמור.

20. [בג"ץ 8420/21 מגן ביטחון ואח' נ' ראש המטה הכללי](#) (אר"ש 10.10.2024) (שאלת חוקתיות האיסור על התארגנות חיילים בצה"ל)

הרכב השופטים: ממלא מקום הנשיא פוגלמן והשופטים וילנר ואלרון

בג"ץ דחה עתירה נגד האיסור הגורף בפקודות הצבא על הזכות להקים ארגון עובדים של חיילים בצה"ל. נפסק כי הפגיעה בזכות ההתארגנות צולחת את מבחני פסקת ההגבלה הביטחונית שבחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.

21. [בג"ץ 40294-11-24 דגן נ' שר הביטחון](#) (אר"ש 1.12.2024) (שאלת זכאותו לקבורה צבאית של רס"ן במיל אסף דגן, ששם קץ לחייו)

הרכב השופטים: שטיין, כנפי-שטייניץ וכבוב

בג"ץ דחה עתירה בה הוא התבקש להורות על קבורה צבאית מלאה בבית קברות צבאי לרס"ן (מיל') אסף דגן, ז"ל. בהעדר תיעוד רשמי-צה"לי לקריאתו למילואים, נקבע כי דגן ז"ל אינו נמנה על זכאי הקבורה לפי חוק בתי קברות צבאיים. בג"ץ הורה על סעד חלופי מתוקף הסכמת שר הביטחון – קבורה צבאית בבית קברות אזרחי.

1. ביטחון

22. בג"ץ 1653/24 אלמוחתסב נ' מפקד פיקוד העורף (אר"ש 20.3.2024) (חוקיות צו הריסה)

הרכב השופטים: עמית, מינץ ואלרון

בג"ץ דחה, ברוב דעות (השופטים מינץ ואלרון), עתירה נגד צו הריסה שהוצא מכוח תקנה 119 לתקנות ההגנה (שעת חירום) ביחס לדירה בבית חנינא שבירושלים. בדירה זו התגורר מחבל שביצע פיגוע טרור בסמוך לתחנת משטרה העתיקה, שבמהלכו שני נפצעו שני שוטרים – אחד מהם באורח אנוש. השאלה המרכזית שהתעוררה היא האם כאשר מדובר בפיגוע שלא הוביל למותו של אדם ניתן להורות על הריסת הבית. דעת הרוב סברה כי אין מקום להציב הגבלה קשיחה ביחס לסמכות להוציא צו הריסה כד שיתאפשר שימוש בסמכות זו רק במקרים שבהם הקורבן נרצח. [בקשה לקיום דיון נוסף נדחתה: דנג"ץ 2551-24 אלמוחתסב נ' מפקד פיקוד העורף (אר"ש 27.3.2024)].

23. בג"ץ 5048/21 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' הממשלה (אר"ש 18.7.2024) (הסמכת השב"כ לבצע תפקידים נוספים מעבר לאלה המפורטים בחוק השב"כ)

הרכב השופטים: המשנה לנשיא פוגלמן והשופטים מינץ ו-וילנר

עתירה שעניינה אופן השימוש במנגנון ההסמכה שבסעיף 7(ב)(6) לחוק השב"כ, המאפשר לממשלה, באישור ועדת הכנסת לענייני השירות, להסמיך את השב"כ לבצע תפקידים נוספים מעבר לאלה המוגדרים במפורש בסעיף 7(ב). המדובר בפעילות "שנועדה לשמור ולקדם אינטרסים ממלכתיים חיוניים לביטחון הלאומי של המדינה". בג"ץ פסק, פה אחד ובמבט צופה פני עתיד כי השימוש במנגנון ההסמכה האמור יותנה בקיומן של נסיבות דחופות או מטעמי חשאי, כמו גם בקיומה של ביקורת תקופתית של הרשויות המוסמכות לפי החוק. המשיבים הצהירו כי בעת שימוש במנגנון, תיבחן האפשרות לפרסם את החלטת ההסמכה, באופן מלא או חלקי וכן תיבחן האפשרות לפתוח את דיוני ועדת השירות. עוד העיר בג"ץ כי אף אם ההסמכה היא לביצוע בתפקידים שענייני תחומי הליבה של הביטחון במובן הצר, ומבלי לפגוע במנגנון שבסעיף 7(ב)(6), הרי שדרך המלך אותה יש לשקול היא עיגון תפקידים לשירות באמצעות חקיקה ראשית. זאת, הן מאחר שמדובר בסמכויות שעשויות לפגוע בזכויות אדם והן בשל יתרונן של הליך חקיקה מלא בו נוטלים כלל חברי הכנסת

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

(להבדיל מהדיונים החסויים של ועדת השירות, שדיוניה והחלטותיה לא מתפרסים לציבור).

24. [בג"ץ 4268/24 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' שר הביטחון](#) (אר"ש 18.9.2024) (תנאי החזקת כלואים ב"שדה תימן")

הרכב השופטים: ממלא מקום הנשיא פוגלמן והשופטים ברק-ארז וגרוסקופף

בג"ץ קיבל, פה אחד ובאופן חלקי, עתירה המבקשת להורות על הפסקת החזקתם של כלואים מתושבי עזה, החשודים בפעולות טרור ובפעולות איבה, במחנה "שדה תימן", על רקע המלחמה בחזיתות השונות. נקבע כי על החזקת הכלואים במתקן "שדה תימן" לעמוד בדרישות [חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים](#) והתקנות מכוחו, וכי אין להסתפק בקיום עיקר ההוראות הללו בלבד (שזה המצב עליו העידה המדינה). בג"ץ הדגיש כי מאז הגשת העתירה חל שינוי ניכר בתנאי הכליאה במתקן. משכך, ובשים לב נוסחו של הצו על תנאי והסעד שניתן, נקבע כי הדיון בעתירה מוצה.

25. [בג"ץ 3289/24 דקה נ' קובי יעקובי, ממלא מקום נציב שירות בתי הסוהר](#) (אר"ש 30.9.2024) (החזקת גופת מחבל שהוא אזרח ישראל כ"קלף מיקוח")

הרכב השופטים: עמית, גרוסקופף וכנפי-שטייניץ

פסק הדין עסק בשאלת חוקיות החזקת גופתו של וליד דקה, מחבל שהוא אזרח ישראל. בג"ץ דחה את העתירה, פה אחד, ופסק כי המדינה מוסמכת להחזיק גם בגופת מחבל אזרחי ישראלי, וזאת מכוח תקנות ההגנה (שעת חירום). לגופו של מקרה, במישור שיקול הדעת, נפסק כי החלטת הקבינט המדיני-ביטחוני לא חרגה ממתחמי הסבירות והמידתיות. בג"ץ הבהיר כי השיקול של השבת שבויים ונעדרים צריך לקבל משקל משמעותי נוכח המציאות החדשה בישראל מאז ה-7.10. בג"ץ קיבל את טענת המדינה לפיה דקה אומץ כסמל על ידי ארגוני הטרור ומשכך הוחרג מהמדיניות העקרונית של אי החזקת גופות מחבלים שהם אזרחי ישראל, מדיניות שהוחלה גם לאחר פרוץ מלחמת "חרבות ברזל". נפסק כי יש בסיס להנחה כי לגופתו יינתן משקל במשוואה של "גופות תמורת גופות".

ז. **מדינה יהודית – גיור ואזרחות**

26. [ע"מ 2484/23 עזניה קלמנט נ' משרד הפנים רשות האוכלוסין וההגירה](#) (אר"ש 16.6.2024) (זכאות לאזרחות של ילדי הורה שהתאזרח)

הרכב השופטים: ממלא מקום הנשיא פוגלמן והשופטים שטיין ורון

בג"ץ קיבל את הערעור וקבע, ברוב דעות (השופטים פוגלמן ורון) כי יש לפרש את סעיף 8(א) לחוק האזרחות כך שתוקנה אזרחות לילדים קטינים תושבי הארץ של אזרחים גם כאשר ההורה הרלוונטי קיבל את אזרחותו מכוח חוק השבות ולא מכוח חוק האזרחות [בקשה

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

לקימו של דיון נוסף אושרה: [דנ"מ 5331/24 משרד הפנים – רשות האוכלוסין וההגירה נ' קלמנט](#) (אר"ש 15.8.2024).

ח. שונות

27. [בג"ץ 3401/24 בתיה כהנא דרור נ' שר החינוך](#) (אר"ש 8.5.2024) (הענקת פרס ישראל לרב יצחק יוסף)

הרכב השופטים: עמית, כבוב ורוגן

בג"ץ דחה, פה אחד, עתירות נגד ההחלטה להעניק את פרס ישראל בתחום הספרות התורנית לרב יצחק יוסף. עתירות אלה הוגשו נוכח התבטאויות מקוממות של הרב (איום בעזיבת הארץ אם יגויסו תלמידי הישיבות, התבטאויות נגד בית המשפט העליון ואמירות מבזות, משפילות וגזעניות כלפי ציבורים שונים) וכן נוכח המלצות של נציב תלונות הציבור על השופטים והדיינים בעניינו (המלצה להעמדה לדין משמעתי ובהמשך המלצה לוועדה לבחירת שופטים להדיחו). בג"ץ הבהיר כי למרות שיש לראות בחומרה רבה את התבטאויותיו של הרב, בהתאם להלכה הפסוקה, ככלל, התבטאויות חוץ-מקצועיות של הזוכה אינן רלוונטיות לצורך הענקת פרס ישראל. בהתאם לגישה זו, יש להפריד בין הישגים מקצועיים ותרומה ייחודית בתחום מסוים לבין התבטאויות פרטיות שאינן נוגעות ישירות לפועלם המקצועי של המועמדים. מכאן כי התערבות בהחלטות הנוגעות למתן פרס ישראל תיתכן רק במקרים קיצוניים וחריגים, ומקרה זה אינו נכנס לגדר אותם מקרי קצה המצדיקים התערבות.

28. [בג"ץ 2368/18 עמותת ש.ע.ל - שלום עכשיו לישראל מפעלים חינוכיים נ' מפקדת כוחות צה"ל בגדה המערבית](#) (אר"ש 9.5.24) (בג"ץ מורה לפתוח בחקירה פלילית בגין בנייה בלתי חוקית ביישוב עלי)

הרכב השופטים: ברק-ארז, וילנר ורוגן

עתירה שעניינה בנייה בלתי חוקית ביישוב עלי, שביהודה ושומרון. העותרים דרשו, בין היתר, כי תיפתח חקירה פלילית בעניין. המדינה, שלא חלקה על העובדה כי מדובר בבנייה לא חוקית, טענה כי יש להמתין להקמתה של יחידת אכיפה ייעודית שתחקור חשדות להפרות של דיני התכנון והבנייה בשטחי האזור. ב-2023, עשור לאחר ההחלטה על הקמתה של יחידה זו, עדכנה המדינה כי בשלב זה הוחלט שלא להקים את היחידה. בנסיבות אלה ובאופן חריג, דעת הרוב (השופטות ברק-ארז ורוגן) לא הסתפקה במתן פרק זמן לגיבוש החלטה האם לפתוח בחקירה פלילית, אלא פסקה כי המחל של הגורמים המוסמכים מלקבל החלטה בחלוף פרק זה רב כל כך מצדיקה להורות למשיבים לפתוח בחקירה פלילית. בהתאם לגישת הרוב, סעד זה נדרש הן מטעמים פורמליים, שכן לא ניתנה תשובה עניינית לצו על תנאי חרף אורכות חוזרות ונשנות, והן מטעמים מהותיים, נוכח הדחייה הבלתי מוסברת ובלתי מנומקת של בירור החשדות לביצוע עבירות תכנון ובנייה.

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

29. בג"ץ 3451/24 התנועה למשילות ודמוקרטיה נ' משרד המשפטים –
הנהלת בתי המשפט (נבו 1.8.24) (חוקיות מינוי הצוות לבדיקת
היבטים מערכתיים בנוגע להדלפת טיוטת פסק הדין בעניין
הסבירות)

הרכב השופטים: מינץ, גרוסקופף וכבוב

בג"ץ דחה, פה אחד, עתירה נגד הקמת צוות שמונה בידי מ"מ נשיא בית המשפט העליון לבדיקת ההיבטים המערכתיים הנוגעים להדלפת טיוטת פסק הדין בעניין הסבירות. בג"ץ פסק כי המינוי בוצע מכוח סמכותו של הנשיא וכי העתירה הוגשה בשיהוי חמור ולאחר שנוצר מעשה עשוי, שכן הצוות שמונה סיים את מלאכתו ומסקנותיו נחתמו והוגשו). באשר לטענות לניגוד עניינים של חברי הצוות, בג"ץ פסק כי הגם שלחלק היה עניין בתוצאת פסק הדין, הרי שבשים לב לסמכויות שהוקנו לצוות ומשימותיו [בחירת היבטים מערכיים והצגת המלצות שנועדו למנוע מקרים דומים בעתיד ולא ביצוע חקירה במטרה לאתר את המדליף או את האופן בו הודלפה טיוטת פסק הדין] כמו גם לעיתוי מינויו של הצוות [אחרי מתן פסק הדין בעניין הסבירות] - כל אינטרס שהיה למי מחברי הצוות לא יכול היה להיות רלוונטי.

30. בג"ץ 2647/24 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' ועדת
החקירה הממלכתית לכלי השיט (אר"ש 16.12.24) (דחיית עתירה
המבקשת להורות על פרסום דיוניה של ועדת החקירה הממלכתית
לעניין כלי השיט)

הרכב השופטים: עמית, גרוסקופף ושטיין

עתירה המבקשת להורות על פתיחת דיוניה של ועדת החקירה הממלכתית לעניין כלי השיט לציבור, לרבות פרסום פרוטוקולים, הקלטות וסרטוני וידאו של ישיבות הוועדה. בג"ץ דחה את העתירה וקבע כי עקרון פומביות הדיון אינו עקרון מוחלט וכי הוועדה איזנה בין עקרון זה לבין צרכי הביטחון ויחסי החוץ של המדינה וכי מדובר בהחלטה מידתית הנופלת במתחם הסבירות הנתון לוועדה.